

A lappok Norvégiában.

(Harmadik és befejező közl.)

A lappok szellemi élete.

A lapp nép szellemi tőkége meglehetősen csekély. Aligha volt gazdag bármikor is s a mi volt, az is részint már elveszett, részint eltűnőben van, — az idegen befolyás következtében.

A régi lapp vallás, a samanizmus majdnem minden nyoma kiveszett a norvégországi lappok tudatából. Alig él már köztük babona alakjában is az a hit, hogy némely embernek bűvös hatalma van. A varázs-dob híre is legtöbb vidéken már jóformán kiveszett. Hagyományképen mutatnak még olyan helyeket, a hol a pogány ősök áldozni szoktak isteneiknek, de ezen istenekről már semmit sem tudnak. Egy-egy mesében fordúlnak még elő egyes istennevek, de már azt sem tudják az illető mesélők, hogy ezek istenek nevei.

A régi medvekultusról és azokról a szertartásokról, a melyeket medveadászat alkalmával használtak, most általában nem tudnak semmit sem.

Ellenben meglehetősen bőven vannak köztük olyan babonás hiedelmek, melyek nem lényegesen különböznek más népeknél dívó babonáktól. Ezeket két csoportba lehet osztani: először, a melyek különféle mesés lényekkel, az ördöggel és a szellemekkel vannak kapcsolatban; másodsor, melyek kuruzslással és más bűbájossággal foglalkoznak. Ez a két csoport benső összefüggésben áll egymással: a bűbájos szokások nagy része éppen az említett mesés lények vagy szellemek ellen akarják védelmezni az embereket, állatokat, részint pedig közreműködésüket akarják igénybe venni.

A leggyakrabban szereplő lapp mesealak a *stållo*, hatalmas erejű óriás, de igen ostoba, úgy, hogy a lapp rendszeren kifog rajta. A *stållo* hatalma eredetére vonatkozólag a következő érdekes magyarázatot kaptam egy öreg tengerparti laptól: A *stållo* közönséges ember, a ki az ördög segítségével átalakította magát. A ki *stållo*-vá akar válni, az háromszor körüljárja a templomot és pedig a nappal szemben. Valahányszor az oltár tájára ér, megáll és születése napját, keresztelését és Istentől nyert minden áldását megátkozza. Harmadszorra megjelenik az ördög, kis kutyával a bal hóna alatt; egy ideig beszélgetnek egymással és az ördög átadja a kis kutyát, melyet a *stållo*-jelölt bal hóna alá vesz; azonkívül ad neki pénzt és aranyos övet, mit ez felköt, és most már kész *stållo*. Most már mehet megölni azt az embert, a kiért *stållo*-vá változtatta magát. Ha verekedésre kerül a dolog, leteszi a pénzt és az aranyos övet s azokat a kutya őrzi meg. Ha a *stållo* legyőzetik, kését kínálja, hogy azzal ölje meg; ha elfogadja, akkor a kés visszafordul a kezében és őt magát öli meg. A *stållo* kutyája szerepéről ugyanazt mondta tudósítóm, a mi sok meséből ismeretes, t. i., hogy ha az ellenfél a *stållo*-t megöli, de a kutyát nem öli meg, ekkor ez megnyalja gazdája sebeit és a *stållo* megint feléled.

Csak egyetlen egy példát tudott tudósítóm arra, hogy a *stållo*-nak sikerült volna ellenfelét megölnie. Éppen azért, mert a *stållo* nem éri el célját, már felhagytak a *stållo*-vá való átalakulással. Ez az utolsó megjegyzés nem a legkevésbé érdekes ebben a különös magyarázatban, mely különben pogány és keresztény babona összekeveredése. Azt mutatja ez a megjegyzés, hogy ámbár újabb időben nem fordul elő bizonyíték a régi hagyományos hiedelmekre, mégsem akarják ezeket egyenesen valótlannak beismerni.

Még most is meglehetősen el van terjedve a lappok közt az a hit, hogy a *stållo*-ról, földalatti lényekről, erdei tündérekről, tengeri rémalakokról stb. szóló mesék valódi lényekkel és nem a képzelet szülötteivel foglalkoznak, csak hogy ezt a hitüket maguk előtt is restellik beismerni.

Még elterjedtebb a holtak szellemével foglalkozó babona. Ezzel valószínűleg összefüggésben áll az, hogy a lappok oly

nagy félelemmel vannak eltelve a holttestek iránt. Nehány vidéken különféle babonás szokásokkal élnek, mikor koporsót készítenek és holttestet szállítanak.

Különben a sok mindenféle babonás szokás, köztük a bámulatos gyógyító kuruzslások, lassanként feledésbe mennek; a fiatalabb nemzedék a legtöbb vidéken már keveset vagy jóformán semmit sem tud róluk, az idősebbek még tudják, de csak ritkán akad, a ki míveli is. Itt természetesen nem beszélünk a közönséges „házi kúrákról“, miket a lapp éppen úgy, mint a norvég paraszt vagy halász igénybe vesz, mikor orvosi segítséget nem kap.

Mint a babonás szokások, úgy sok egyéb régi nemzeti szokás is elenyészőben van, mint például a régi nászszokások, melyek immár teljesen kimentek a használatból. Ezeknek még nyoma is elveszett volna, ha a feledéstől nem mentette volna meg idegen kutatók érdeklődése. Lapp ember nem akadt, a ki ezen a téren valamit dolgozott volna, vagy általában tudományos téren valami nagyobb szolgálatot tett volna népének.

A lapp irodalom idegeneknek köszönheti létét. A norvég lapp irodalmi nyelvet norvégek (és dánok) fejlesztették ki, miként a svéd lapp és finnországi lapp irodalmi nyelvek is svédek és finnek közreműködése által fejlődtek ki; a kevésbé használt orosz lapp irodalmi nyelv is idegenek műve.¹

Az összes lapp irodalom — kivéve a legújabb időben megjelent lapp ujságok² tartalmának egy részét — fordításokból és nyelvmutatványokból áll.

A fordítások jelentékenyebb része vallásos tartalmú: a

¹ A norvég lapp irodalmi nyelv a finmarkeni dialektusok alapján fejlődött. Ezen dialektus-csoporthoz még Tromsø amt éjszakibb részének lapp dialektusai, a legéjszakibb svédországi és a finnországi utsjoki lapp dialektusok tartoznak. Tromsø amt délibb részében a dialektusok már annyira eltérők, hogy az oda való lappok nehezen értik meg az irodalmi nyelvet és egészen érthetetlen ez a nyelv a nordlandi és trondhjemi lappoknak. Ezek a déli dialektusok a svéd lapp nyelv külön dialektus-csoportjaihoz tartoznak. A norvég-orosz határ norvég oldalán is néhány orosz lapp lakik.

² Két lapp ujság van most Norvégiában, havonként kétszer jelennek meg. Az egyik főképen vallásos tartalmú, a másik pedig, mint neve is mutatja, „hírmondó“.

szentírás, prédikáció-gyűjtemények, hittani tankönyvek, zsolttárkönyvek stb. Ezek mellett a norvég lapp irodalomban a közigazgatási rendeletek nagy számban fordulnak elő. Egy néhány, a lappokra vonatkozó törvény is megvan lapp fordításban. Azonkívül vannak olvasókönyvek és gazdasági dolgokról szóló könyvecskék, sőt egy neveléstani dolgozat is. Szépirodalmi könyv azonban nincs lefordítva lapp nyelvre.

Az eredeti lapp irodalmat képező nyelvmutatványok főképen prózai művek. Ezeket három csoportba lehet osztani: mesék, mondák és elbeszélések.

A mesék részint olyanok, melyek nyilvánvalólag átvétel útján a skandináv mesevilágból kerültek a lappokhoz, részint pedig lapp eredetűek. Azonban az átvett mesék is a lapp gondolkozásmód bélyegét viselik magukon, viszont az eredeti lapp mesékben idegen befolyás észlelhető. Sokszor egészen lehetetlen az eredeti és az idegen közötti határt megállapítani. Különösen áll ez az állatvilágról szóló meséknél. Azonban ezek közt is van egy csoport, melyről meglehetősen biztossággal lehet mondani, hogy jobbra lapp képzelő tehetség szülte s ezek azok a mesék, melyek különböző állatok, első sorban a rénszarvas sajátságait akarják megmagyarázni. Biztosan eredetiek azok a mesés elbeszélések is, melyekben a régi medvekultusz nyomai maradtak fenn.

A lapp mondák nagy része a *noaide*-kkel, a régi lapp táltosokkal foglalkozik. Ilyen mondákban a régi vallás, a samанизmus és az ennek alapján keletkezett lapp babonák emléke maradt fenn.

Más mondák történeti tartalmúak. Ide tartoznak a norvégországi lappok közt feljegyzett nagyszámú mondák, melyek azokról az üldözésekről szólnak, a melyeknek a lappok a keletről betörő rablóbandák részéről voltak kitéve.

A lapp elbeszélések az illető mesélő saját élményeivel foglalkoznak.

Lapp mesék, mondák és elbeszélések magyar fordításban is vannak. Különösen kiemelendők b. e. Halász Ignác gyűjteményei és ennek az érdeemes kutatónak és nyelvésznek a Budapesti Szemlében megjelent úti rajzai.

Verses művekre nézve a lapp „irodalom“ nagyon szegény. Azokat a mythikus tartalmú elbeszélő verseket, melyeket Donner Ottó, a finn tudós, „Lieder der Lappen“ cz. művében adott ki, a lapp születésű, egy pár évtizeddel ezelőtt elhunyt Fjellner András, sorselei paptól jegyezte le. Ha ezek csakugyan eredeti lapp népdalok, akkor Fjellner, úgy látszik, az utolsó volt, a ki ilyeneket tudott. Mythikus tartalmú lapp verseket ugyan sikerült a gyűjtőknek másoktól is lejegyezni, ámbár csak kevés számban. De ezekből hiányzik az az epikus összefüggés, mely amazokat oly nevezetessé teszi. Lyrai költemények is csekély számmal vannak.

Nem valószínű, hogy a lappoknak valaha gazdagabb népköltészetük lett volna, hosszabb dalokkal. A sajátságos lapp éneklés, a „juoigálás“ ugyanis oly különös dúdolás, melyben a dallam játssza a főszerepet, a szöveg mellékes; úgy, hogy minden érthető szöveg nélkül is lehet juoigálni. Zenei hangszerük ninesen. Dalaiknál gyakran mind a dallam, mind a szavak rögtönzések s arra vonatkoznak, a mi a daloló figyelmét éppen megragadja és hangulatát visszatükrözi.

Rögtönzés útján keletkeznek rendszeren azok a rövid epigramma-féle *luöhte*-k is, melyek egyes személyek sajátosságát akarják dallamban és szavakban kifejezni. Ezek inkább gúnyos tartalmúak, de dícsérő, sőt igazi hódoló versek is vannak köztük. Ilyen *luöhte*-k alig vannak még pontosan feljegyezve. Ezek feljegyzése különben már sürgős lenne, mert nemsokára talán egyetlen *luöhte*-t sem lehet többé kapni. Olyan vidékeken is, a hol pár évvel ezelőtt még teljes virágzásban volt a *luöhte* éneklés, most már csak nagy nehezen lehet arra bírni valakit, hogy *luöhte*-t adjon elő. Oka ennek a változásnak a fent említett vallásos mozgalom, a lästadianizmus, mely a juoigálást bűnös dolognak tekinti.

A lästadianizmus nemesak a juoigálást, hanem egyáltalában mindazt, mi a lappok hajdani szellemi világából fenmaradt, kiirtással fenyegeti. Maga a lästadianizmus pedig a keresztyén vallás sajátságos lapp alakulásának tekinthető. Nevét ez a mozgalom Lästadius L. L. svéd pap után kapta (m. h. 1861.) és mai vezetői közt többen vannak a finn születésűek. De mégis ez a

mozgalom, legalább Norvégiában, határozottan lapp jelleget visel, sőt többé-kevésbé öntudatos törekvés észlelhető az iránt, hogy ezen vallásos mozgalom által a lapp nemzeti egyéniséget a norvégekkel szemben biztosítsák. Norvégiában a lästadianizmus majdnem kizárólag a lappok közt van elterjedve. Norvégek és norvégországi finnek közt általában csak olyanok fogadták azt el, a kik különben is a lappokhoz csatlakoztak és velük egy szintvonalon állanak.

A lästadianusok „keresztyének“-nek nevezik magukat. Azt hiszik, hogy csak ők igazi keresztyének. Csak az, a ki a hívők gyűlésén bűneit bevallja (a mi rendesen sírva történik) és valamely „atyafia“ által bűnbocsánatot nyer, részesülhet a megváltás javaiban, kaphatja a Szent-Lélek ajándékát. Ennek hatása alatt az illető azután „tanúvallomást tesz“, azaz majdnem minden értelem nélküli hosszú beszédet tart, kiabál, tánczol,¹ szóval úgy viseli magát, mintha megőrült volna. Köszönési módjuk is sajtáságos, egymást félig megölelve üdvözlik egymást és nem tűrik, hogy más is úgy köszöntse őket.

A lästadianusok nem szakítottak a lutheránus állami egyházzal. Szorgalmasan járnak a templomba, főképen az úrvacsora kedvéért. Ezért tartják szükségesnek az egyházat. Nem jutott eszükbe, hogy maguk is oszthatnák a szentséget, valószínűleg Lästadius egyházi hagyományához való ragaszkodásból.

Ha ez a kötelék megszakadna és a lästadianizmus teljesen elválnék a lutheránus egyháztól, akkor nagy veszedelem fenyegetné a lapp nép szellemi életét. A mostani viszonyok közt nem egy értelmes papnak sikerült a lästadianizmus ferdeségeit leküzdeni és a felébresztett vallásos lelkesedést józan irányba vezetni. De ha a lästadianusok kilépnek az állami egyházból, akkor teljesen ki lesznek szolgáltatva a vallásos rajongásnak. Ha a mozgalom tovább is terjed a lappok közt, mint eddig, az állami egyházzal való esetleges szakítás a lapp nép szellemi esődbe jutását jelentené.

¹ Másféle táncz a lappok közt nincs. Ekkor is, ennél a vallásos táncznál, egyedül ugrálnak és dűdólnak hozzá. A páros táncz ismeretlen a lappoknál.

A lappok viszonya a norvég társadalom és államhoz.

A lappok közt majdnem teljes egyenlőség uralkodik. A gazdagabbak ugyan élelem és ruházat tekintetében némileg kitűnnek és valamivel nagyobb tekintélyük is van, de a különbség csekély. Műveltségük, gondolkozásmódjuk általában olyan, mint a szegényebbeké. A különböző életmód nem okoz társadalmi különbséget köztük: a letelepült lapp nem tartja magát a nomádnál különbnek. Összeházasodás különösen a folyómenti és nomád lappok közt nagyon gyakori.

A lappok közt tehát jóformán semmi társadalmi osztálykülönbség nincs. Azonban ha az ország két legéjszakibb amtjának összes lakosságát vesszük tekintetbe, azt találjuk, hogy a társadalom külön rétegei között a hézag ott nagyobb, mint másutt a demokratikus Norvégiában, a hol minden öröklött kiváltság ismeretlen. Finmarken és Tromsø amtjaiban a norvég hivatalnokok és kereskedők élesen elhatárolt felsőbb társadalmi osztályt képeznek a vegyes nemzetiségű halász és paraszt néppel szemben. Ebben az alsóbb osztályban viszont a nemzeti-ségi különbség érvényesül, mint társadalmi tényező: a norvégek és finnek általában magasabb színvonalon állanak, mint a lappok és ezt éreztetik is velük; a lappok viszont általában nem a legbarátságosabb érzellemmel viseltetnek amazok iránt. Ez különösen a tengerparti lakosságra illik. A folyómenti lappok kevésbé jutnak érintkezésbe norvég köznéppel, ők majdnem egyedül képezik az illető vidékek alsóbb társadalmi osztályát. A nomád lappok ugyan érintkeznek a norvég lakossággal, de egészen külön állanak mégis a norvég társadalomtól. A norvégek szánakozó lenézéssel tekintenek rájuk és ezek viszont nem igen becsülik nagyra a norvégeket.

Mindazonáltal nagyon túlzottaknak tartandók azok az adatok, melyeket régebben a norvégek és lappok közötti rossz viszonyról szolgáltatnak, az egyik végtelen megvetéséről, a másik titkos gyűlöletéről. A norvég és lapp nép nem annyira összeférhetetlen, mint e leírások alapján hinné az ember. A lapp kellő képzettség mellett érvényesülhet a norvég társadalomban.

Vannak például lappok, kik — többnyire tanítóképzés alapján — állami, kerületi vagy községi tisztviselői állást kaptak és mégis megtartják nemzetiségüket.

Összeházasodás norvégek és letelepült lappok közt nem igen ritkán fordul elő, főképp olyan vidéken, a hol mind a három nemzetiség együtt lakik; a finn, úgy látszik, összekötőül szolgál a norvég és lapp között. Gyakoribb, hogy norvég férfi lapp leányt vesz el, mint az, hogy norvég leány lapphoz megy férjhez.

A norvégországi lappok teljesjogú norvég állampolgárok, általános politikai és községi választó jogot gyakorolnak, a mi csak a férfiakat illeti meg; községi választó joga a nőnek s van, ha az illető, vagy férje bizonyos, nem nagy községi adót fizet. Ilyen jogokat a lappok Svédországban vagy Finnországban nem élveznek; hogy Oroszországban szó sem lehet arról, az magától érthető.

A lappok polgári kötelességei viszont nagyobbak Norvégiában, mint a szomszéd országokban. Így például 1898 óta, a mikor az általános honvédelmi kötelezettséget Norvégiában a három legéjszakibb amtban is behozták, katonaköteles lappok épúgy vesznek részt a nyári gyakorlatokban, mint az ország többi lakosai. És a lappok általában szívesen tesznek eleget ennek a kötelességnek. Abban is hasonló sorsban vannak a lappok az ország többi lakosságával, hogy aránylag nagy adót fizetnek; különben a legfontosabb adó, a községi, nem mindenütt egyforma nagy.

A nomád lappokat illetőleg külön törvények vannak, melyek jogaikat és kötelességeiket határozzák meg és a letelepült lakossághoz való viszonyukat szabályozzák. Ilyen az ú. n. nemzetközi lapp-törvény, a mely azon nomádokról szól, a kik rénszarvasaikkal Norvégia és Svédország területén költözködnek (norvég lappok télen Svédországban tartózkodnak és viszont svéd lappok nyáron Norvégiában). Ezen törvények megtartására külön hivatalnokok ügyelnek fel. Az állam törvényszéki tolmácsokat is tart a lappok számára.

A norvég egyházi és közoktatási hatóságok álláspontjára a lapp nemzetiséggel, első sorban a lapp nyelvvél szemben

különféle tekintetek vannak befolyással. Tisztán vallási szempontból feltétlen követelés, hogy papok és hittani tanítók a lappokhoz is azon a nyelven szóljanak, a mely legjobban a szívre ható, — az anyanyelven. E mellett a humanizmus azt követeli, hogy az állam részéről semmiféle erőszakos elnyomás ne történjék a gyöngge lapp nemzet és nyelve iránt, — annyival inkább, mert az a terület, a hol a lappok tömegesen laknak, időtlen idők óta az övék volt. Másfelől az állam érdekében van, hogy az éjszak-keleti országrész, a mely veszedelmes szomszédságban van, teljesen egybeforradjon az ország többi részével, — s ennek jelszava a „norvégesítés“. Ezt azzal is igazolni akarják, hogy maguknak a lappoknak csak előnyös lenne elnorvégesedni vagy legalább a norvég nyelvet is elsajátítani, hogy alkalmuk legyen a norvég kultúra javait is élvezni.

Ezek a különböző tekintetek az idők folyamán különböző módon, különböző mértékben jutottak érvényre. A pietizmus korszakában, mikor először fogtak hozzá komolyan a lappok térítéséhez, minden törekvés a lappokra nézve arra volt irányítva, hogy a maguk nyelve segítségével a keresztyén hit és élet elsajátítására bírják őket. A racionalizmus befolyása alatt kezdették azután norvégül tanítani a lappokat, inkább a nagyobb felvilágosultság kedvéért, mintsem politikai okból. Az 1840-es években megint irányváltozás állott be, főképpen a lappok fáradhatatlan apostola, Stockfleth lelkész működése következtében. A lapp nyelvet megint — és pedig addig ismeretlen terjedelemben — vették használatba templomban és iskolában. Mint egyházi nyelv a lapp nyelv nagyjában maig megtartotta azt az állást, a melyet Stockfleth törekvései által nyert. Tiszta lapp vidéken az isteni tisztelet lapp nyelven folyik, a predikáció esetleg tolmácsolás útján; vegyes lakosságú vidéken pedig felváltva a nép nyelvén, aránylagosan. A népiskolában ellenben a lapp nyelv segédnyelvi szerepét fokozatosan csökkentették az utolsó évtizedekben kibocsátott rendeletek és pedig a politikai okokból megindított norvégesítési törekvések érdekében.

A norvég lappok iskolai műveltsége aránylag kielégítő: ritkán akad köztük idősebb személy is, a ki írni olvasni ne tudna vagy legalább olvasni. De norvégül korántsem tudnak

olyan jól, mint a svéd lappok svédül, vagy a finn lappok finnül, mert ezen országokban az iskola és az egyház soha sem engedett a lapp nyelvnek olyan jogokat, mint Norvégiában; az iskola ott már régóta öntudatosan, rendszeresen és rendkívüli intézmények, internátusok segítségével dolgozik azon, hogy a lapp tanítványok a lakosság többsége nyelvét megtanulják.

A legutóbbi években a norvég központi hatóságok is következetes működést kezdettek meg ugyanezen cél elérésére a norvégországi lappokra (és finnekre) nézve, először is arra törekedvén, hogy lehetőleg teljesen érvényesüljön az iskolatörvény ama határozata, hogy az ország népiskoláiban a tanítási nyelv a norvég, a lapp (illetőleg finn) nyelv azonban csak szükség esetén használható, mint kiegészítő.

Valószínű, hogy időmúltán a norvég lappok a saját nyelvük mellett a norvég nyelvet is bírni fogják. Egyszersmind természetesen a már régóta folyó elnorvégesedés folytatódik, talán gyorsabban is fog menni. De nem valószínű, hogy az egész norvégországi lappság belátható időn belül erre a sorsra fog jutni. Nem is volna előnyös az országra nézve. A lapp nemzetiség elég fontos közgazdasági tényező; esetleges elenyészése kipótolhatatlan kárt okozna. Az ország ugyanis azzal egy jelentékeny jövedelmi forrást vesztené el, a mi a lapp nemzetiség fennmaradása nélkül elképzelhetetlen: t. i. a rénszarvas-tenyésztést.

A norvég lappság nagy tömege, t. i. a tengerparti lappság teljes elnorvégesedése azonban talán csak idő kérdése. Az országra nézve kívánatosnak látszik, hogy ez az átalakulás minél gyorsabban végbe menjen. Politikai és gazdasági tekintetben egyaránt könnyen érthető cél az, hogy az északi tengerpart, a melyet leginkább lehet féltetni a hatalmas észak-keleti szomszédtól, az oroszától, lehető szilárdul legyen összekötve az ország többi részével; és tény az is, hogy a norvég halász lakosság jobban tudja felhasználni a gazdasági lehetőségeket, mint a mostani lapp. E szerint feltehető, hogy magukra a tengerparti lappokra nézve is előnyös lenne, ha a norvégesedési processus minél gyorsabban haladna, a nagyobb közmű-

velődés és ennek révén a jobb megélhetés reményében. De az eddigi tapasztalatok alapján nem igen vehető biztosra, hogy a lappok elnorvégesedése ilyen kielégítő eredményeket fog feltűntetni. Hazafias és közgazdasági értéke annak a gyarapodásnak, a mit a norvég nemzet ez úton eddigelé nyert, nem igen nagy reménységgel kecsegtet. Úgy látszik a fajsajátságok még sokáig érvényesülnek a külső nemzetiségi csere után is.

A folyómenti lappokra nézve úgy áll a dolog, hogy a meddig ők, mint most, a nomád lapokkal vannak érintkezésben, bizony nem fognak nemzetiségükről lemondani, akármilyen jól elsajátítsák is a norvég nyelvet.

A nomád lappságnak elnorvégesedése pedig egyértelmű volna elpusztulásával. A nomád életmód okvetetlenül bizonyos kezdetlegesebb műveltségi fokot tételez fel, a melyen túl ez az életmód lehetlenné válik. A lapp nomádélet a rénszarvas-tenyésztésnél fogva annyira össze van nőve a lapp nyelvvel, hogy esetleges nyelvcsere, a mi nagyobb műveltségi változással is járna, végzetes befolyással lenne.

De valjon érdemes-e még a XX. évszázadban ezt a magasabb műveltséggel összeegyeztethetetlen életmódot fentartani? Közgazdasági szempontból okvetetlenül érdemes. Északi Norvégia téres hegységeit nem lehet más módon kihasználni, csak rénszarvas-tenyésztéssel. Ez a foglalkozás kedvező körülmények közt aránylag nagy jövedelmet nyújt és oly árucikkeket szolgáltat, a melyekről az ország többi része nem szívesen mondana le. Tehát csak előnye lehet az országnak, hogy olyan nemzetisége van, a mely ezt a szolgálatot teljesíti.

A fent mondottak szerint az a kérdés, hogy valjon a lapp nemzetiség Norvégiában fenn fogja-e magát tarthatni, benső összefüggésben áll azzal a kérdéssel, hogy milyenek ott a réntenyésztés kilátásai. Nehány, erről szóló szóval kívánom ezt az ismertetést befejezni.

Daczára annak, hogy a réntenyésztés az utolsó években néhol hanyatlott, nem kell jövőjét reménytelennek tekinteni. Sőt bizonyos tekintetben a körülmények most kedvezőbbek, mint régebben a réntenyésztésre nézve. Árucikkeik ára az utóbbi időben emelkedett s azon czikkeik ára, a melyekre a nomád lap-

poknak van szüksége, a közlekedési viszonyok fejlődése következtében csökkent. A törvényhozás mindig jobban igyekezik a nomádok jogait megóvni a letelepült lakossággal szemben. Ezt a viszonyt ugyan igen nehéz kielégítő módon szabályozni. Az ottani földművelők és marhatenyésztők ugyanis szénaszükségletük nagy részét úgy fedezik, hogy hegyen-völgyön mocsárfűvet és egyéb kevésbé hasznavehető fűvet kaszálnak és kint hagyják a szénaboglyákat, úgy, hogy nagyon nehéz a költözködő lappoknak a rénszarvasokat az ilyen szénaboglyáktól visszatartani, ha be is vannak kerítve. A gyakori viszály nomádok és földművelők közt legtöbb esetben abból ered, hogy a rénszarvasok az ilyen szénaboglyákban kárt tesznek. Ha a földművelők valaha rá fogják szálni magukat arra, hogy földjeiket jobban megműveljék és kihasználják, hogy ne legyenek a távoli hegyi szénára rászorúlva, akkor a legnehezebb akadály el lesz távolítva a nomádok foglalkozása elől.

Vannak olyan jelek, melyek arra mutatnak, hogy a nomádok mindinkább el fogják hagyni régi életmódjukat, a nélkül, hogy a szükség rákényszerítené őket. Így például az utóbbi években többször fordult elő, hogy nomád lapp valamely folyómenti lapp faluban házat épített magának. Ott azután a család idősebb tagjai a gyermekekkel együtt minden esztendőben hosszabb időt töltenek és a rénszarvasok őrzését a fiatalabbakra és cselédekre bizzák.

Számításba kell vennünk azt is, hogy a lapp gyermekeknek szánt internátusok, a melyek alapítását a norvég storting m. é. december havában megszavazta, valamennyire le fogják szoktatni a nomád lappok gyermekeit szüleik életmódjáról. Ezt tapasztalták az ilyen internátusok működéséből Svédországban.

Mindamellettt remélni lehet, hogy Norvégiában, mint Svédországban is, még távol van az az idő, mikor a réntenyésztés nem fog szerepelni az ország gazdasági tényezői között.

A réntenyésztési nomádélet védelme alatt pedig a lapp nemzetiség is fenn fog maradni az országban érdekes nyelvével és szokásaival.